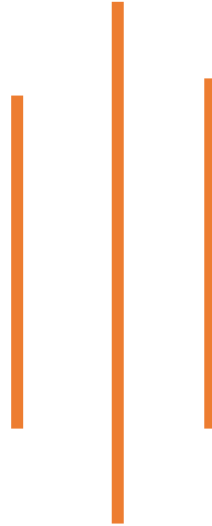

पालुडटार नगरपालिकाको १९ औं नगर सभामा
नगर प्रमुख श्री विवस चिन्तनद्वारा पेश गरिएको
आर्थिक वर्ष २०८३/०८४ को
नीति तथा कार्यक्रम

पालुडटार नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
पालुडटार, गोरखा
गण्डकी प्रदेश, नेपाल ।
२०८३ जेठ २० गते

सम्पूर्ण नगरसभा सदस्यज्यूहरू,

नेपालको ऐतिहासिक गौरव, राजनीतिक चेतना, सामाजिक विविधता, साँस्कृतिक सम्पदा तथा प्राकृतिक सौन्दर्यले समृद्ध पालुडटार नगरपालिकाको गरिमामय १९ औं नगरसभामा उपस्थित सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिज्यूहरू, राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, बुद्धिजीवि, पत्रकार, नागरिक समाज तथा सम्पूर्ण नगरवासीहरूमा हार्दिक स्वागत तथा अभिवादन व्यक्त गर्दछु।

आज पालुडटार नगरपालिकाको १९औं नगरसभामा आगामी आर्थिक वर्ष २०८३/०८४ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दै गर्दा हामी स्थानीय सरकारको दोस्रो कार्यकालको महत्वपूर्ण चरणमा उभिएका छौं। विगतका वर्षहरूमा हासिल भएका उपलब्धिहरूको समिक्षा गर्दै, अपूर्ण कार्यहरूको जिम्मेवारी स्वीकार गर्दै र नागरिकका अपेक्षाहरूलाई केन्द्रमा राख्दै हामी समृद्ध, आत्मनिर्भर, सुशासित र समावेशी पालुडटार निर्माणको यात्रालाई अझ दृढतापूर्वक अगाडि बढाउने सङ्कल्पका साथ उपस्थित भएका छौं। सिमित स्रोत साधन, बढ्दो आवश्यकता र चुनौतीपूर्ण आर्थिक परिस्थितिका बीच पनि विकास, सेवा प्रवाह र सामाजिक न्यायप्रतिको हाम्रो प्रतिबद्धता अटल रहेको छ।

यस ऐतिहासिक अवसरमा राष्ट्रको सार्वभौमसत्ता, स्वाधीनता, सामाजिक न्याय, समानता र जनअधिकार स्थापनाका लागि भएका २००७ सालको प्रजातान्त्रिक आन्दोलन, २०४६ सालको जनआन्दोलन, २०५२ फाल्गुन १ गतेबाट नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी(माओवादी)को नेतृत्वमा भएको महान् जनयुद्ध, २०६२/०६३ को ऐतिहासिक दोस्रो जनआन्दोलन तथा उत्पीडित वर्ग, जाति, क्षेत्र र समुदायको मुक्ति तथा अधिकार स्थापनाका निमित्त भएका सम्पूर्ण संघर्षहरू र जेन्जि विद्रोहको क्रममा आफ्नो अमूल्य जीवन उत्सर्ग गर्नु हुने सम्पूर्ण ज्ञात अज्ञात सहिदहरूप्रति उच्च सम्मानसहित भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु। साथै घाइते, अपाङ्ग, बेपत्ता तथा सहिद परिवारजनप्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दछु। यी आन्दोलनहरूले स्थापित गरेको राजनीतिक उपलब्धी, शासन व्यवस्था परिवर्तनमा मात्र सिमित नभई राज्यको संरचना, सोच र शक्तिको केन्द्रलाई जनतामुखी बनाउने दिशामा ऐतिहासिक मोड दिएका छन्। अबको हाम्रो दायित्व हालसम्मका उपलब्धिहरूको रक्षा गर्दै आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक रूपान्तरणमार्फत समाजवादको आधार निर्माण गर्नु हुनेछ।

स्थानीय सरकार जनताको घर दैलोको सरकार हो। त्यसैले जनताको आवश्यकता, पीडा, चाहना र आकाङ्क्षालाई प्रत्यक्ष सम्बोधन गर्ने जिम्मेवारी पनि स्थानीय सरकारकै काँधमा रहेको छ। यिनै ऐतिहासिक जिम्मेवारीलाई आत्मसात गर्दै हामी “समाजवादको आधार निर्माणको अभियान सुन्दर, र समृद्ध पालुडटार हाम्रो शान” भन्ने मूल नारालाई व्यवहारमा उतार्न दृढतापूर्वक अगाडि बढिरहेका छौं।

आर्थिक वर्ष २०८३/०८४ को नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्दा हामीले नगरवासीको भावना, श्रमजीवि वर्गको आवश्यकता, किसानहरूका समस्या, युवाहरूको आकाङ्क्षा, महिलाको सहभागिता, दलित तथा सीमान्तकृत समुदायको अधिकार, विज्ञहरूको सुझाव तथा अधिल्ला वर्षहरूका अनुभवलाई गम्भीरतापूर्वक आत्मसात् गरेका छौं। यो नीति तथा कार्यक्रमको मूल उद्देश्य उत्पादन, रोजगारी, सामाजिक न्याय, सुशासन र आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र निर्माणमार्फत नगरवासीको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउनु हो।

नगरसभा सदस्यज्यूहरू,

हामी निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू शासक वर्गका प्रतिनिधि होइनेछौं। हामी जनताको मत, विश्वास र संघर्षबाट स्थापित जनसेवक हौं। त्यसैले हाम्रो राजनीति सत्ता केन्द्रित नभई जनजीविकामुखी हुनेछ। हाम्रो प्राथमिकता विलासिता नभई, उत्पादन वृद्धि गर्नु हुनेछ। भाषण नभई, परिणाममुखी हुनेछ। पहुँचवालाको स्वार्थ केन्द्रित नभई, श्रमजीवि वर्गको अधिकारको रक्षा गर्नु हुनेछ।

हामी विकासलाई सडक, भवन र भौतिक संरचनाको सिमित परिभाषामा बुझ्दैनौं। हाम्रो दृष्टिमा विकास भनेको किसानको खेतमा उत्पादन वृद्धि हुनु हो। युवाले आफ्नै गाउँमा रोजगारी पाउनु हो। महिलाहरू आत्मनिर्भर बन्नु हो। दलित तथा विपन्न समुदायले सम्मानपूर्वक जीवन बाँच्न पाउनु हो। शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा आमजनताको समान पहुँच स्थापित हुनु हो। आम नागरिकले सार्वजनिक सेवा छिटो छरितो निस्पक्ष र प्रभावकारी रूपमा प्राप्त गर्नु हो। नागरिकको आवाज सरकारसम्म सहजरूपमा मुखरित हुनु हो।

नगरसभा सदस्यज्यूहरू,

यस नीति तथा कार्यक्रमको मूल आधार उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारी वृद्धि, गुणस्तरीय शिक्षा र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, दिगो पूर्वाधार निर्माण, कृषि तथा पर्यटन प्रवर्द्धन, वातावरण संरक्षण, सामाजिक समावेशीकरण र सुशासनको सुदृढीकरण रहेको छ। स्थानीय सम्भावना, स्रोत र सीपलाई उपयोग गर्दै युवाशक्ति, किसान, महिला, श्रमिक, उद्यमी तथा पछाडि पारिएका समुदायको सशक्तीकरणमार्फत आत्मनिर्भर स्थानीय अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने हाम्रो लक्ष्य रहेको छ। विकासका प्रतिफललाई नगरका प्रत्येक नागरिकसम्म पुऱ्याउँदै समृद्ध पालुडटार र सुखी नगरवासीको साझा अभियानलाई थप उचाइमा पुऱ्याउने दिशामा यो नीति तथा कार्यक्रम केन्द्रित रहनेछ।

अबको हाम्रो मुख्य जिम्मेवारी उत्पादनमुखी अर्थतन्त्र निर्माण, सार्वजनिक सेवामा पारदर्शिता, सामाजिक न्याय, श्रमको सम्मान र जनसहभागितामा आधारित विकास प्रणाली स्थापित गर्नु हुनेछ। भ्रष्टाचार, ढिलासुस्ती, अनियमितता तथा जनविरोधी प्रवृत्ति विरुद्ध हाम्रो स्थानीय सरकार निर्मम रूपमा उभिनेछ। सुशासन, उत्तरदायित्व र पारदर्शितालाई संस्थागत गर्दै जनविश्वासलाई अझ बलियो बनाइनेछ।

नगरको समग्र विकास कुनै एक व्यक्ति, संस्था वा नेतृत्वको मात्र प्रयासबाट सम्भव हुँदैन। यसका लागि जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, राजनीतिक दल, निजी क्षेत्र, सहकारी, नागरिक समाज, संघ संस्था, सञ्चार क्षेत्र तथा सम्पूर्ण नगरवासीबीचको सहकार्य, सहअस्तित्व र साझा प्रतिबद्धता अपरिहार्य हुन्छ। त्यसैले आगामी वर्षका नीति तथा कार्यक्रमलाई सफल बनाउन सबै पक्षको रचनात्मक सुझाव, सक्रिय सहभागिता र साझा स्वामित्वको अपेक्षा गर्दै प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रममाथि गम्भीर छलफल, परिमार्जन र अनुमोदनका लागि यस सम्मानित नगरसभा समक्ष विनम्रतापूर्वक पेश गर्दछु।

नगरसभा सदस्य ज्यूहरु,

अब म पालुडटार नगरपालिकाको आ.व. २०८३/०८४ को नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लिएका आधारहरु प्रस्तुत गर्दछु:

- ❖ नेपालको संविधानको प्रस्तावना, मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिहरु र संविधानको अनुसूची ८,
- ❖ सङ्घीय सरकार तथा प्रदेश सरकारको आवधिक योजनाले लिएका नीति तथा प्राथमिकताहरु,
- ❖ सङ्घीय र प्रदेश सरकारले अबलम्बन गरेका आर्थिक तथा वित्तीय नीति,
- ❖ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ तथा स्थानीय सरकारसँग सम्बन्धित अन्य ऐन, नियमावलीहरु,
- ❖ दिगो विकास लक्ष्य, जलवायु परिवर्तन र विपद व्यवस्थापन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, लैङ्गिक सशक्तिकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण,
- ❖ बालमैत्री स्थानीय शासन, वातावरणमैत्री स्थानीय शासन, पूर्ण सरसफाई लगायतका अन्य सम्बन्धित विषयहरु,
- ❖ निर्वाचनमा प्रस्तुत गरिएको घोषणापत्र,
- ❖ पालुडटार नगरपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना,
- ❖ नेपाल सरकारको आ.व. २०८३/०८४ को नीति तथा कार्यक्रम,
- ❖ स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, राजस्व परामर्श समिति, विषयगत समिति लगायत समितिबाट प्राप्त प्रतिवेदन तथा सुझावहरु,
- ❖ वडास्तरबाट आएका सुझावहरु,
- ❖ विभिन्न राजनीतिक दलहरु, संघसंस्थाहरु, नगरवासीहरुको सल्लाह सुझावहरु।

नगर सभा सदस्यज्यूहरु,

पालुडटार नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका मुख्य उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन्:

- ❖ नागरिकको मौलिक हकको रूपमा रहेका न्यूनतम आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नु।
- ❖ नागरिकलाई आत्मनिर्भरता तिर उन्मुख गराउन रोजगारीको नयाँ स्रोत खोजी गर्ने र नगरबासीको क्षमताको उच्चतम सदुपयोग गरी समृद्ध नगरपालिका बनाउनु।
- ❖ स्रोत साधनको अधिकतम परिचालनद्वारा तिब्र आर्थिक वृद्धि गर्नु।
- ❖ समाजवाद उन्मुख ग्रामिण अर्थतन्त्रको विकास गरी कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउनु।
- ❖ सामाजिक शोषणका सबै अवशेष अन्त्य गर्न आर्थिक समृद्धि र सामाजिक, साँस्कृतिक रूपान्तरण अभियान सञ्चालन गर्नु।
- ❖ नगरक्षेत्रमा पर्यटनको विकास गर्न ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक स्थलहरुको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा जोड दिनु।
- ❖ सार्वजनिक सम्पत्तिहरुको पहिचान, संरक्षण र उपयोग गर्नु।
- ❖ जलस्रोत, उर्जा, कृषि, पर्यटन, पशुपालन, वनजङ्गल, जडिबुटी उत्पादन, उद्योग स्थापना जस्ता आर्थिक उपार्जनको क्षेत्रलाई समुचित र न्यायसंगत ढंगले उपयोग गर्ने, कृषक समुह र सहकारीलाई प्रोत्साहन गर्ने र भौतिक पूर्वाधार विकास गर्दै मानव सूचाङ्कको विकास गर्न योजनावद्ध र एकीकृत ढङ्गले अगाडी बढाउनु।
- ❖ स्वतन्त्र, निष्पक्ष, मानवअधिकार, लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय, समावेशी र समानुपातिक सिद्धान्तलाई आत्मसाथ गर्दै लोक कल्याणकारी व्यवस्थालाई सुदृढ र दिगो बनाउदै लैजानु।
- ❖ बजारमा हुने कालोबजारी, कृतिम अभाव लगायतका अपराधजन्य कार्यहरुको निरन्तर अनुगमन तथा नियमन गर्नु।
- ❖ सुशासनको प्रत्याभूति दिलाउन पारदर्शीता, जवाफदेहिता, भ्रष्टाचारजन्य कार्यमा शुन्य सहनशिलता र दण्डहिनता अन्त्यको नीति अवलम्बन गर्नु।

नगरसभा सदस्य ज्यूहरु,

अब म यस नगरपालिकाको आगामी आर्थिक वर्ष २०८३/०८४को प्राथमिकताका क्षेत्रहरु प्रस्तुत गर्दछु।

१. निशुल्क र अनिवार्य शिक्षा।
२. गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा।

३. दिगो पूर्वाधार विकास ।
४. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा कायम गर्नु ।
५. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित घरेलु, साना तथा मझौला उद्योगधन्दा ।
६. पर्यटन र खेलकुद विकास, कला संस्कृतिको संरक्षण ।
७. प्राकृतिक स्रोतको अत्युत्तम उपयोग ।
८. उद्यमशिलता, रोजगारी सिर्जना तथा नवप्रवर्तन ।
९. वातावरण संरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन ।
१०. लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण ।
११. प्रविधिको उपयोग गरी सुशासन प्रवर्द्धन तथा प्रभावकारी सार्वजनिक सेवा प्रवाह ।

सम्पूर्ण नगर सभा सदस्यज्यूहरू,

अब म यस नगरपालिकाले क्षेत्रगत रूपमा अवलम्बन गर्ने नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु ।

१. आर्थिक विकास तर्फ:

(क) कृषि तथा पशुपन्छी विकास

- ❖ पालुडटार बहुउद्देश्यीय कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रमलाई नगर गौरवको आयोजनाको रूपमा निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ "वनको बाँदर वनैमा" भन्ने नाराका साथ बाँदर, दुम्सी, मृग लगायतका वन्यजन्तुको प्रकोपबाट बालीनालीलाई संरक्षण गर्न जनावरको अधिकार (Animal Right) लाई मध्यनजर गरी आवश्यक प्राकृतिक उपाय अवलम्बन गरिनेछ । बाँदरका प्रकोप बढी भएको स्थानहरूमा सम्भाव्यताको आधारमा बाँदरले नष्ट नगर्ने किसिमका बालीहरू खुर्सानी, अदुवा, बेसार, जौ, टिमुर, कटहर, कागती खेतिका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ । जङ्गलमा फलफुलका विरुवा रोप्ने कार्यलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ "लोक कल्याणकारी किसान कोष" मार्फत रैथाने बालीहरू घैया धान, कोदो, मास, भट्मास, तिल लगायतका बालिहरूको व्यवसायिक उत्पादन साथै दुध र मासुमा आत्मनिर्भर कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ स्थानीय रूपमा किसानहरूले उत्पादन गरेका कृषिजन्य वस्तुहरूको बजारीकरणलाई व्यवस्थित गर्न कृषि हाटबजार सञ्चालन कार्यलाई थप सुदृढ गरिनेछ । किसानको उत्पादनलाई हाटबजार सम्म पहुँच पुऱ्याउन कृषि एम्बुलेन्स सेवालालाई थप व्यवस्थित र क्षेत्र विस्तार गरी सञ्चालन गरिनेछ ।

- ❖ "वर्षे भरि हरियो घाँस" कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्न सिँचाई सुविधा बिस्तार गरिनेछ। बाली सघनता मार्फत उत्पादन वृद्धि गर्न आवश्यक थोपा सिँचाई, सिँचाई पोखरी निर्माण तथा भूमिगत सिँचाई प्रविधिबाट सिँचाइको वैकल्पिक व्यवस्था गरिनेछ।
- ❖ पालुडटार नगरपालिका भित्रका कृषकको सूचीकरण, पहिचान तथा बर्गिकरण गरी किसान परिचयपत्र मार्फत कृषकको आर्थिक र सामाजिक विकासको लागि आवश्यक पर्ने सेवा र सुविधा प्रदान गरिनेछ।
- ❖ कागजी कृषकलाई निरुत्साहित गर्न वितरणमुखी कार्यक्रमलाई क्रमशः घटाउँदै वास्तविक किसानलाई प्रोत्साहन गर्न क्षेत्रफल तथा उत्पादनका आधारमा प्रोत्साहन अनुदानका कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- ❖ "पालुडटार नगर, पूर्ण पशुपन्छी खोपयुक्त नगर" नीति अन्तर्गत नगरपालिका क्षेत्र भित्र कुकर लगायतका घरपालुवा जनवारहरुलाई पशुपन्छीमा लाग्ने सरुवा रोग तथा महामारी नियन्त्रणका लागि खोप कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ उपयुक्त बाली छनौटको लागि सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार र अन्य निकायहरूसँगको समन्वयमा माटो परीक्षण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ कृषि र पशुपालन व्यवसायमा देखा पर्ने समस्या समाधानका लागि आवश्यकता अनुसार कृषि प्राविधिक र भेटेनरी डाक्टर सहितको घरदैलो सेवा सञ्चालनलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ।
- ❖ खाद्य सुरक्षा सुनिश्चितताका लागि मकै तथा धानबाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ कृषि तथा फलफूल पकेट तथा ब्लक घोषणा भएका क्षेत्रहरुमा थप प्रभावकारी कार्यक्रमहरु बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ। साथै अमिलोजन्य फलफुल उत्पादनमा प्रोत्साहन गर्न अमिलोजन्य फलफुल पकेट क्षेत्र घोषणा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
- ❖ लागत घटाउँदै उत्पादन बढाउन आवश्यक विभिन्न कृषि मेसिनरी सामग्री वितरण गरी कृषि यन्त्रीकरण मार्फत व्यवसायीकरण तर्फ उन्मुख गराउन कृषि सामग्रीमा अनुदानको कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ जमिनको उर्वराशक्ति क्षय हुन नदिन रासायनिक मलको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गर्दै कृषकको परम्परागत ज्ञान र खाद्य संस्कृति, प्राङ्गारिक एवं दिगो कृषि विविधतामा आधारित आत्मनिर्भर र खाद्य सम्प्रभुतालाई सम्मान गर्न प्राङ्गारिक मल उत्पादन र प्रयोगमा विशेष प्रोत्साहन दिइनेछ।

- ❖ पशु नश्ल सुधार कार्यक्रमलाई थप व्यवस्थित बनाई दायरा फराकिलो बनाइनेछ।
- ❖ नगरपालिका भित्र स्थापना हुने कृषि तथा पशुपन्छी फर्म तथा कृषि समूह दर्ता तथा नविकरणमा साविकमा लिइँदै आएको शुल्कमा ५० प्रतिशत छुट दिने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा हुने जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्दै सुरक्षा सुनिश्चितताको लागि कृषि तथा पशु बिमा कार्यक्रमलाई प्रोत्साहित गरिनेछ।
- ❖ कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको सुदृढ बजारीकरणको लागि सीत भण्डार र चिस्यान केन्द्र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ व्यवस्थित वधशाला मार्फत उपभोक्ताहरूलाई स्वच्छ र गुणस्तरीय मासु उपभोगको अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ।
- ❖ कृषि तथा पशु व्यवसाय सम्बन्धी फर्महरू अभिलेखलाई सूचना प्रणालीमा आवद्ध गरी अद्यावधिक गरिनेछ।
- ❖ एक विद्यालय एक करेसाबारी कार्यक्रमलाई प्राथमिकतामा राखि प्रत्येक विद्यालयमा सिक्दै कमाउदै कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ कृषि पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलनलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ।
- ❖ वाली अनुसारको उत्पादनको लागतमा निश्चित रकम थप गरेर वालीको **Minimum Support Price** निर्धारण गरी वाजरीकरणमा सहजीकरण गरिनेछ।
- ❖ माटोको खद्यतत्वको अवस्था, वालीमा लाग्ने रोग किराको पहिचान, पशुपन्छीमा लाग्ने रोगको पहिचान गरी समाधानको लागि कृषि तथा पशुपन्छी सम्बन्धी प्रयोगशाला सञ्चालन गरिनेछ।

ख. उद्योग व्यवसाय, रोजगार तथा सुरक्षित आप्रवासन

- ❖ रोजगार तथा आत्मनिर्भर हुने गरी कृषि, पशुपालन, उद्योग व्यवसायको व्यवसायिकरणमा निरन्तरता दिदै वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएर स्वदेशमा नै व्यवसाय गर्न चाहने युवा उद्यमीहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ।
- ❖ **"व्यवसायीसँग नगरपालिका"** अभियान सञ्चालन गरी नगर क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका साना उद्योग एवं व्यवसायिक फर्महरूलाई दर्ता गर्न प्रोत्साहित गरी पूर्ण रूपमा कानुनी दायरामा ल्याइनेछ।
- ❖ स्थानीय स्तरमा रहेका कच्चा पदार्थको उपलब्धताको आकलन गरी समुदायको मागमा आधारित व्यवसाय सञ्चालन गर्न आवश्यक सीप विकास तालिमको व्यवस्था गरिनेछ।

- ❖ गरीबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम मार्फत लक्षित वर्गमा रोजगारी सिर्जना गर्न प्रविधि विस्तार, बजारीकरणमा पहुँच तथा प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ श्रम स्वीकृतिको कार्यलाई नगरपालिकाको रोजगार सेवा केन्द्रबाट व्यवस्थित रूपमा सहजीकरण गरिनेछ। श्रम स्वीकृति लिई श्रम स्वीकृतिको अबधिभिन्न वैदेशिक रोजगारीको क्रममा मृत्यु भएका श्रमिकको परिवारलाई आर्थिक सहायता र मृतकका सन्ततिको छात्रवृत्तिको लागि वैदेशिक रोजगार बोर्ड र कन्सुलर विभागमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गरिनेछ। नगरपालिकाको रोजगार सेवा केन्द्रद्वारा आन्तरिक रोजगारी सिर्जना तथा प्रवर्धन गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ।
- ❖ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा परिषद् (CTEVT) प्रदेश कार्यालयसँगको सहकार्यमा नगरपालिका भित्रका बेरोजगार युवाहरूलाई मध्यम स्तरको प्राविधिक जनशक्ति बनाउनको लागि सिपमुलक तालिमहरू सञ्चालनका साथै नागरिकमा भएका सिपहरूको परिक्षण गरी दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ।
- ❖ वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि सूचना प्रवाह, सिप अभिवृद्धि, न्यायमा पहुँच वृद्धि गर्न, वित्तीय साक्षरता लगायतका सेवाहरू थप व्यवस्थित ढंगले सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ उद्योग दर्ता ऐन निर्माण गरी स्थानीय तहमा नै साना उद्योग दर्ताको व्यवस्था मिलाइनेछ।

घ) पर्यटन विकास :

- ❖ नगरपालिकाको पर्यटकीय विकासका लागि नगर पर्यटन क्षेत्र विकास समितिलाई क्रियासिल बनाइनेछ। लिगलिगकोट, मिरकोटगढी (कोटगढी), तातोपानी, खोलाघाट (बगर), कागवेनी, अन्नपूर्ण मन्दिर, कालु पाण्डे स्मारक, थानीथान मन्दिर, सिद्ध गुफा, हर्मिकोट, लाजिकोट, चेपेघाट लगाएतका ऐतिहासिक, धार्मिक, प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण, प्रवर्द्धन तथा प्रचार, प्रसार हुने एकीकृत कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याइनेछ।
- ❖ पर्यटकमैत्री व्यवहार अभिवृद्धिका लागि पर्यटन व्यवसायी, होटल तथा रेष्टुरेन्ट व्यवसायी आदिलाई आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकसँग गर्ने व्यवहार सम्बन्धमा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ "पर्यटकीय क्षेत्रहरूको चिनारी, पर्यटकलाई जानकारी" भन्ने अभियानलाई प्रभावकारी बनाउन पर्यटकीय क्षेत्रहरूको चिनारी हुने श्रव्यदृश्य सामग्री निर्माण गरी सामाजिक सञ्जालमा प्रचार प्रसार गर्ने व्यक्ति तथा संस्थाहरूलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।

- ❖ पर्यापर्यटन, कृषि पर्यटन, खेल तथा सभापर्यटनका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास गरिनेछ।
- ❖ छिमेकी स्थानीय सरकारहरूसँग सहकार्य गरी एकीकृत रूपमा पर्यटन पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ।
- ❖ ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय क्षेत्र आसपासका ठाउँमा मौलिक शैलीमा नक्सा पास गरी घर बनाउने घरधनीलाई प्रोत्साहन स्वरूप नक्सापास शुल्कमा सहूलियत दिइनेछ।
- ❖ जनयुद्ध, जनआन्दोलन लगायतका परिवर्तनकारी आन्दोलनमा शहादत प्राप्त महान् सहिदहरूको सम्मान र सम्झनामा निर्माणाधिन सहिद स्मृति पार्कको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।

ड. सहकारी विकास

- ❖ सहकारी संस्थाहरूलाई अनिवार्य रूपमा **COPOMIS**(कोपोमिस) प्रणालीमा आवद्ध गर्ने व्यवस्था मिलाई सबै सहकारी संस्थाहरूको कारोबारलाई वित्तीय सुशासनयुक्त र प्रविधिमैत्री बनाउने नीतिलाई अवलम्बन गरिनेछ।
- ❖ सहकारीको मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप संस्थाहरूको स्थापना, विकास र सञ्चालनको लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ। जोखिम कर्जा प्रवाहलाई न्यूनीकरण गर्न कर्जा सूचना केन्द्र स्थापना गरिनेछ।
- ❖ स्थानीय स्तरमा रहेको पुँजी, प्रविधि, ज्ञान र सिपलाई सामुहिक भावना मार्फत सहकारीमा आवद्ध गरी एकीकृत शक्तिको रूपमा व्यवसाय र आय आर्जनमा जोडिने छ।
- ❖ स्थानीय उत्पादन, प्रशोधन, आपूर्ति, मूल्य शृङ्खला विकास आदिमा सहकारी संस्थाहरूलाई उत्प्रेरित गरिनेछ।

च) वाणिज्य तथा आपूर्ति

- ❖ प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरूमा कृषि उपज सङ्कलन तथा बिक्रि केन्द्र विस्तार गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ। साथै निर्यातजन्य वस्तुहरूको माग तथा मूल्यबारे जानकारी दिने सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ।
- ❖ बजारको निरन्तर अनुगमन र निरिक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनको साथै आपूर्ति व्यवस्था सहज बनाउन निजी तथा सहकारी क्षेत्रसँग आवश्यक सहकार्य गरिनेछ।
- ❖ सहकारीको माध्यमबाट सुपथ मुल्यका पसलहरू सञ्चालनको व्यवस्था मिलाइनेछ।

- ❖ कालोबजारी, सिण्डिकेट, कार्टेलिङ्ग नियन्त्रण गरी बजारलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी, उपभोक्तामैत्री बनाई उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्न मुल्य तथा गुणस्तर सहितका विषयमा नियमित र प्रभावकारी बजार अनुगमन गरिनेछ। हरेक वडाबाट नै नियमित बजार अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउँदै उपभोक्ता शिक्षा मार्फत उपभोक्ता हक अधिकार तथा कर्तव्यको बारेमा सचेत गराइनेछ।

२. सामाजिक विकास तर्फ:

क) आधारभूत शिक्षा :

"आर्थिक समृद्धि तथा सामाजिक रुपान्तरणका लागि शिक्षित जनता" भन्ने शिक्षाको सोचलाई आत्मसात गर्दै उच्चस्तरीय सिपयुक्त जनशक्ति उत्पादनको आधार तयार गर्न आधारभूत शिक्षा तर्फ निम्न नीतिहरू अवलम्बन गरीनेछ:

- ❖ "मानव क्षमताको आधार: शिक्षा" भन्ने शिक्षाको राष्ट्रिय नीति अनुरूप पालुडटार नगरपालिकाको शैक्षिक क्षेत्रको व्यवस्थापनलाई सुदृढ गरिनेछ ।
- ❖ स्थानीय पाठ्यक्रममा समय सापेक्ष परिमार्जनका साथै प्रभावकारी पाठ्यसामग्रीको निर्माण र कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ गुणस्तरीय प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षामा समतामूलक पहुँच स्थापित गर्न बालमैत्री तथा सिकाइमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापनको साथै कार्यरत जनशक्तिको उचित पारिश्रमिक सहित मनोबललाई उच्च बनाइनेछ।
- ❖ निःशुल्क र अनिवार्य आधारभूत शिक्षा तथा निशुल्क माध्यमिक शिक्षा सुनिश्चितताका लागि विद्यालयहरूमा विषयगत आवश्यकता र विद्यार्थी संख्याको आधारमा शिक्षक दरवन्दी मिलान तथा व्यवस्थापन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको सामुहिक दुर्घटना बीमा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ विद्यार्थीको सिकाइको आधारभूत स्रोत आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई विद्यार्थी पोर्टफोलियो सहित अनिवार्य कार्यान्वयन गरिनेछ।
- ❖ भौगोलिक कारणले अन्य विद्यालयमा समायोजन गर्न नसकिने न्यून विद्यार्थी संख्या भएका सामुदायिक विद्यालयहरूमा बहुकक्षा बहुस्तर शिक्षण पद्धतीबाट सञ्चालन गर्न सङ्घीय निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ।
- ❖ नगरपालिकासँग अभिभावक विहिन, अति विपन्न विद्यार्थीलाई शैक्षिक सहायता कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

- ❖ सरकारी कोषबाट पारिश्रमिक तथा सेवा सुविधा प्राप्त गर्ने व्यक्तिहरूले आफ्नो छोराछोरीलाई स्वघोषणासहित सामुदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययन गराउने नीति लिईनेछ ।
- ❖ परीक्षा प्रणालीमा सुधारका लागि नगरस्तरीय परीक्षा कक्षा ५, ८ र ९ को वार्षिक तथा अर्धवार्षिक तथा अन्य कक्षाहरूको प्रश्नपत्र तथा उत्तरपुस्तिका परीक्षण लगायतका कार्य सम्पन्न गरी प्राप्त नतिजाका आधारमा शिक्षक तथा विद्यालयलाई प्रोत्साहन गर्नुका साथै गुणस्तर अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरूको तर्जुमा गरिनेछ ।
- ❖ कक्षाकोठामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग मार्फत विद्यार्थीहरूलाई प्रविधिमैत्री सिकाइ वातावरणमा शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ ।
- ❖ विद्यार्थीहरूमा देखा परेको बढ्दो मनोसामाजिक समस्या न्यूनीकरणको लागि विद्यार्थी मनोसामाजिक परामर्शको प्रवन्ध गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयहरूमा वित्तीय सुशासन एकीकृत लेखा व्यवस्थापन तथा वित्तीय भुक्तानी प्रणालीको कार्यान्वयन गरी वित्तीय सुशासन कायम गरिनेछ ।
- ❖ शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीहरूको पेशागत क्षमता विकास तथा पेशागत सहयोगका कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ स्थानीय शिक्षा ऐन र कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधिहरू निर्माण गरी स्थानीय शिक्षा क्षेत्र योजनामा आधारित दिर्घकालिन शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ❖ सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरूको सवलीकरण मार्फत अनौपचारिक शिक्षा र वैकल्पिक सिकाईका माध्यमबाट परम्परागत पेशा, ज्ञान र सीपको पुस्ता हस्तान्तरण गर्ने नीति लिईनेछ ।
- ❖ विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरूले नगरपालिकासँग र शिक्षकहरूले प्रधानाध्यापकहरूसँग कार्यसम्झौता करार गरी गुणस्तरीय शिक्षा विकासमा टेवा पुऱ्याउने नीति अबलम्बन गरिनेछ ।
- ❖ आवासीय छान्नावासको सञ्चालन मार्फत अभिभावकविहिन लक्षित तथा विपन्न समुदायका बालबालिकाहरूको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- ❖ गुणस्तरीय शिक्षाको लागि विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा ल्याउन, टिकाउन र सिकाउन "विद्यालय दिवा खाजा" कार्यक्रम (बालविकास देखि कक्षा-५) लाई निरन्तरता दिँदै अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

- ❖ दिवा खाजा कार्यक्रममा पत्रु खाना (Junk Food) निषेध गरी स्थानीय उत्पादनको प्रयोग मार्फत पोषणयुक्त खाजा व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ❖ सरकारी तथा सामुदायिक शिक्षण संस्थामा प्राविधिक माध्यामिक शिक्षा र उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न चाहने विपन्न वर्गका जेहेन्दार विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ निजी र सामुदायिक विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न असल अभ्यास आदान प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ शिक्षामा समावेशी पहुँच र गुणस्तर वृद्धिका लागि अनुसन्धानात्मक कार्यक्रमहरू गर्दै शिक्षकहरूलाई अनुसन्धानमुखी कार्यतर्फ उत्प्रेरित गर्न विशेष कार्यक्रमको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षक साक्षात्कार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ समुदाय-विद्यालय सहकार्य, भर्ना अभियान लगायत विभिन्न कार्यक्रम मार्फत विद्यालय जाने उमेर पुगेका सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गरिनेछ ।
- ❖ साथीबाट सिक्ने र साथीलाई सिकाउने (सहपाठी सिकाई) कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण, नगरस्तरीय बाल प्रतिभा पहिचान, युवा लक्षित खेलकुद कार्यक्रम, अनाथ बालबालिका सहयोग, बाल विकास मात्र सञ्चालित विद्यालयहरूको लागि मसलन्द खर्च, विद्यालय अनुगमन जस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकीकरण गरी थप व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउँदै लगिनेछ ।
- ❖ प्रसूति बिदामा रहेका शिक्षकको सट्टामा बिदा अवधिभर स्वयंसेवक शिक्षकको व्यवस्था गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा विद्यार्थीहरूको लागि वृत्ति मार्गनिर्देशन, Friday for future लगायतका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ नैतिक तथा संस्कार युक्त शिक्षा, योग तथा ध्यानलाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्ग बनाइ स्वस्थ, सक्षम, नेपाली पहिचान युक्त नागरिक उत्पादनमा जोड दिइनेछ ।

ग) आधारभूत स्वास्थ्य :

“स्वस्थ नागरीक: गुणस्तरीय जीवनयापन” को दीर्घकालीन सोचलाई आत्मसात गर्दै नगरवासीलाई गुणस्तरीय, पहुँचयोग्य, समावेशी तथा उत्तरदायी आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन देहायका नीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ:

- ❖ नगरपालिका भित्रका सबै नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सहज, समान र पहुँचयोग्य व्यवस्था सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरूको सन्तुलित विस्तार तथा स्तरोन्नति मार्फत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ ।
- ❖ स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र तथा शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरूको पूर्वाधार, उपकरण, प्रविधि र जनशक्ति व्यवस्थापनलाई सुदृढ बनाइनेछ ।
- ❖ मातृशिशु स्वास्थ्यलाई उच्च प्राथमिकता दिइनेछ । सुरक्षित मातृत्व, नवजात शिशु तथा बाल स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी मातृ तथा शिशु मृत्युदर न्यूनीकरण गरिनेछ ।
- ❖ खोप तथा औषधिजन्य सामग्रीहरूको आधुनिक भण्डारण तथा वितरण प्रणालीको विकास गरिनेछ । स्वास्थ्य जोखिमहरूको शिघ्र पहिचान गर्न स्वास्थ्य संस्था तथा समुदाय स्तरमा स्वास्थ्य परीक्षण(स्क्रिनिङ) तथा रोग पहिचान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- ❖ मानसिक स्वास्थ्य प्रवर्द्धन, मनोसामाजिक परामर्श तथा आत्महत्या रोकथाम सम्बन्धी कार्यक्रमलाई स्वास्थ्य सेवाको अभिन्न अङ्गका रूपमा विकास गरिनेछ ।
- ❖ ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, महिला, बालबालिका तथा विपन्न समुदायलाई विशेष स्वास्थ्य सेवा र सहूलियत प्रदान गरिनेछ ।
- ❖ महामारी तथा विपद् स्वास्थ्य व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुदृढ बनाइनेछ । महामारी, संक्रामक रोग तथा विपद्जन्य स्वास्थ्य जोखिमको पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र व्यवस्थापन क्षमताको विकास गरिनेछ ।
- ❖ स्वास्थ्यकर्मी तथा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- ❖ स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा नागरिकको सहभागिता अभिवृद्धि गरिनेछ । स्वास्थ्य बीमाको पहुँच विस्तार गरी विपन्न तथा लक्षित वर्गको स्वास्थ्य सुरक्षालाई मजबुत बनाइनेछ ।
- ❖ आवश्यकता अनुसार विशेषज्ञ चिकित्सक सहितको घुम्ती स्वास्थ्य शिविर, टेलिमेडिसिन तथा विशेषज्ञ परामर्श सेवा सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ रोगको रोकथामलाई प्राथमिकता दिँदै स्वास्थ्य प्रवर्द्धनमुखी कार्यक्रमलाई व्यापक रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ❖ सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट ९८ प्रकारका निःशुल्क वितरण गर्ने औषधि तथा औषधिजन्य सामग्रीहरू हरेक स्वास्थ्य संस्थाबाट सहज रूपमा उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ निजी स्वास्थ्य संस्था र क्लिनिकहरूको दर्ता, नवीकरण र नियमित अनुगमन गरी स्वास्थ्य सेवालार्थ थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
- ❖ गरीब बिरामीसँग नगरपालिका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ❖ शव व्यवस्थापनका लागि नगरवासीलाई निशुल्क शव वाहनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ जेष्ठ नागरिकलाई घर घरमा निशुल्क स्वास्थ्य परीक्षणको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

- ❖ नगरपालिकाको भूगोललाई मध्यनजर गर्दै गाईखुर स्वास्थ्य चौकी भोटेकाटेलाई स्तरउन्नति गरी आधारभूत नगर अस्पतालको रूपमा विकास गरिनेछ।
- ❖ आयुर्वेद औषधालयलाई योग ध्यान कक्षको रूपमा विकास गरिनेछ।

क) खानेपानी तथा सरसफाई :

- ❖ नगरवासीहरूलाई आधारभूत खानेपानीमा पहुँच सुनिश्चिता गर्न एक घर एक धारा नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ पालुडटार वृहत् खानेपानी योजनाको कार्यलाई तिव्रताका साथ अगाडि बढाउन आवश्यक समन्वय गरिनेछ।
- ❖ फोहोरलाई मोहोरमा बदल्नका लागि निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ। फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि छिमेकी पालिकाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी **REDUCE, REUSE, RECYCLE** सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ फोहोरमैलाको स्रोतमा नै वर्गिकरण गर्नका लागि टोल सुधार संस्थाहरू मार्फत अभिमूखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुको साथै फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्रको थप स्तरोन्नति गरिनेछ।
- ❖ प्लास्टिकमुक्त नगरपालिका बनाउन नगरपालिका कार्यालय र अन्तर्गतका सबै निकायहरूमा प्लास्टिकका झोला र खादाको प्रयोगलाई निषेध गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ स्थानीय स्तरमा उत्सर्जित फोहोरमैलाको सङ्कलन, वर्गिकरणका लागि टोल सुधार संस्थासँग समन्वय गरी अनिवार्य रूपमा कुहिने, नकुहिने र सिसाजन्य फोहोरको सङ्कलन र प्रशोधन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

घ) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

- ❖ महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकको अधिकार, सुरक्षा, संरक्षण र सशक्तिकरणलाई प्राथमिकता दिँदै लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण र जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मानजनक जीवन सुनिश्चित गर्ने नीति लिइनेछ।
- ❖ सङ्घ र प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा लैङ्गिक हिंसा पिडित र प्रभावितहरूको लागि पुनस्थापना केन्द्र स्थापना गरिनेछ। साथै हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषणमा परेका, सडक बालबालिका, वेवारिसे, बालश्रम वा बेचबिखनको जोखिममा रहेका प्रभावित बालबालिकालाई संरक्षण, हेरचाह र सहयोगको लागि सेफ हाउस संचालन गर्ने नीति लिइनेछ।
- ❖ महिला लक्षित कार्यक्रम अन्तर्गत लामो अवधिको सिपमुलक तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ। स्थानीय सिप र कच्चा पदार्थको प्रयोगद्वारा निर्माण हुने दुना टपरी, हस्तकला तथा स्थानीय उत्पादनलाई ब्राण्डिङ तथा प्याकेजिङ गरी कोशेली घर मार्फत बिक्री वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ।

- ❖ नगरपालिका अन्तर्गतका अस्पताल, स्वास्थ्य संस्थाहरू, वडा कार्यालयहरू, विद्यालयहरू लगायत सम्पूर्ण सरकारी कार्यालयहरूले स्थानीय स्तरमा उत्पादित सामग्रीहरू (हर्षिक, फिनेल, झोल सावुन, दुना टपरी)को अनिवार्य प्रयोग गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ आदिवासी जनजातिको पहिचान सहित स्थानीय समुदायको परम्परागत ज्ञान, सीप, भाषा, संस्कृति, सामाजिक परम्परा र अनुभवलाई संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिनेछ।
- ❖ बालश्रम र लागुऔषध दुर्व्यसनी विरुद्ध सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याइनेछ।
- ❖ सामाजिक न्याय, समान अवसर, सम्मानजनक जीवनयापन तथा संविधानद्वारा प्रत्याभुत अधिकारको सुनिश्चितता गर्दै दलित समुदायको आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक, साँस्कृतिक तथा राजनीतिक सशक्तीकरणको लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ दलित समुदायलाई विकासको मूल प्रवाहमा समावेश गरी आत्मनिर्भर, सक्षम र सम्मानित नागरिकको रूपमा स्थापित गर्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ।
- ❖ स्थानीय तहका योजना निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा दलित समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ।
- ❖ समतामूलक, विभेदमुक्त र समावेशी समाज निर्माणको लागि दलित समुदायको सशक्तीकरणलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- ❖ जेष्ठ नागरिकको ज्ञान, सिप र अनुभवलाई नयाँ पुस्ता संग जोड्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ नगरपालिका कार्यालयसम्म आउन नसक्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई घरमा नै गएर परिचय पत्र वितरण गर्ने नीति लिइनेछ।
- ❖ सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंक मार्फत टोल टोलमा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ।

ड. युवा, खेलकुद, साहित्य, कला, संस्कृति

- ❖ नगरपालिका भित्रका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा नियमित खेलकुद गतिविधि सञ्चालन गरी विद्यार्थीहरूको शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक विकासलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- ❖ विद्यालयस्तरीय, वडास्तरीय तथा नगरस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान खेलाडीहरूको पहिचान, अभिलेखीकरण तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ।

- ❖ खेलकुद गतिविधिलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन प्रत्येक वडामा आवश्यकताअनुसार खेलमैदान र खेल पूर्वाधार निर्माण, मर्मत तथा स्तरोन्नति गरिनेछ। विद्यमान खेल मैदानहरूको संरक्षण र व्यवस्थापनमा समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ।
- ❖ स्थानीय, जिल्ला, प्रदेश, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा उत्कृष्ट प्रदर्शन गर्ने खेलाडीहरूलाई सम्मान, पुरस्कार, छात्रवृत्ति तथा विशेष प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। आर्थिक रूपमा विपन्न तर प्रतिभावान खेलाडीहरूलाई खेल सामग्री तथा प्रशिक्षणमा विशेष सहयोग उपलब्ध गराइनेछ।
- ❖ खेलकुदको गुणस्तरीय विकासका लागि विभिन्न खेल विधाका प्रशिक्षक उत्पादन, क्षमता अभिवृद्धि तथा परिचालन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। विद्यालयका खेल शिक्षक, युवा क्लब तथा खेलकुद संस्थाका प्रतिनिधिहरूलाई समयानुकूल तालिम तथा अभिमुखीकरण प्रदान गरिनेछ।
- ❖ लागूपदार्थ दुर्व्यसन, कुलत तथा सामाजिक विकृतिबाट युवाहरूलाई टाढा राख्न खेलकुदलाई प्रभावकारी माध्यमका रूपमा विकास गरिनेछ। "स्वस्थ युवा, समृद्ध समाज" अभियानअन्तर्गत नियमित खेलकुद, दौड, योग तथा शारीरिक तन्दुरुस्ती सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ खेल शिक्षक तथा प्रशिक्षकको व्यवस्था गरी नगरस्तरीय मेयर कप, राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड प्रतियोगिता, अन्तरपालिका खेलकुद प्रतियोगिता तथा खेल पर्यटन प्रवर्द्धनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ साथै उक्त खेलकुदमा उत्कृष्ट प्रदर्शन खेल गर्ने खेलाडीहरू छनोट गरी व्यवसायीक खेलका लागि बन्द प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाईनेछ।
- ❖ परम्परागत कला, भाषा, संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धनको लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ खेलकुद विकास समितिको गठन गरी खेलकुद संग सम्बन्धित क्रियाकलाप एकद्वार प्रणाली मार्फत संचालन गरिनेछ।

ख) बालमैत्री स्थानीय शासन तर्फ :

- ❖ नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सबै बालबालिकाको संरक्षण, सुरक्षा र सम्मानजनक विकास सुनिश्चित गर्न बालविवाह, बालश्रम, बालहिंसा, बाल बेचबिखन तथा दुर्व्यवहार विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ। प्रत्येक वडामा बाल संरक्षण संयन्त्रलाई सक्रिय बनाई बालअधिकार उल्लङ्घनका घटनाको रोकथाम, पहिचान, उद्धार तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। बाल हेल्प डेस्क, मनोसामाजिक परामर्श तथा बाल संरक्षण कोषलाई थप सुदृढ गरिनेछ।

- ❖ बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि गुणस्तरीय, समावेशी तथा पहुँचयोग्य शिक्षामा जोड दिइनेछ। विद्यालय भर्ना, नियमित उपस्थिती तथा सिकाइ उपलब्धि सुधारका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। खोप, पोषण, सरसफाइ, किशोर स्वास्थ्य तथा मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमलाई विद्यालय तथा समुदायस्तरसम्म विस्तार गरी स्वस्थ, सक्षम र सिर्जनशील बालबालिका निर्माणमा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ।
- ❖ स्थानीय शासन प्रक्रियामा बालबालिकाको सार्थक सहभागिता सुनिश्चित गर्न नगर तथा वडा बाल सञ्चाललाई थप सक्रिय बनाइनेछ। बालभेला, बालसभा, बालमैत्री योजना तर्जुमा तथा अनुगमन प्रक्रियामा बालबालिकाको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनेछ। बालबालिकामा नेतृत्व, नवप्रवर्तन, सिर्जनशीलता तथा सामाजिक उत्तरदायित्व विकास गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, सार्वजनिक सेवा केन्द्र, पार्क तथा खेल मैदान लगायतका सार्वजनिक संरचनालाई बालमैत्री मापदण्डअनुसार विकास तथा व्यवस्थापन गरिनेछ। अपाङ्गता भएका बालबालिकासहित सबै बालबालिकाको सहज पहुँच सुनिश्चित हुने गरी सुरक्षित, समावेशी र बालअनुकूल वातावरण निर्माणलाई प्राथमिकता दिइनेछ। विद्यालय तथा समुदायमा सुरक्षित खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइ सुविधाको विस्तार गरिनेछ।
- ❖ बालमैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरूको पूर्ण कार्यान्वयन, नियमित अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा अभिलेखीकरणलाई संस्थागत गरिनेछ। बालबालिकासँग सम्बन्धित कार्यक्रमका लागि आवश्यक बजेट सुनिश्चित गर्दै सरकारी, गैरसरकारी तथा सामुदायिक साझेदारीलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ। बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणापश्चात् समेत प्राप्त उपलब्धिलाई दिगो बनाउन निरन्तर सुधार, पुनरावलोकन तथा क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ नगर सम्पर्क व्यक्ति, नगर सहजकर्ता, वडा सहजकर्ता, वडा सम्पर्क व्यक्तिको क्षमता विकास तथा प्रोत्साहन गरिनेछ।

३) भौतिक पूर्वाधार विकास

- ❖ नगरपालिकाको केन्द्रबाट वडा कार्यालयहरू जोड्ने सडक कालोपत्रे गर्ने योजनालाई नगर गौरवको आयोजनाको रूपमा विकास गरी कार्यान्वयनलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- ❖ स्थानीय स्रोत साधनको उच्चतम प्रयोग गरी नगर भित्रका सम्पूर्ण सडकहरू संघ र प्रदेश सरकारसँगको समन्वय र साझेदारीमा सबै मौसममा सञ्चालन गर्न सकिने गरी स्तरोन्नति गरिनेछ।

- ❖ "दिगो विकासको आधार, साझेदारीमा पूर्वाधार" भन्ने नारालाई आत्मसात गर्दै सामुदायिक भवनमा न्यूनतम ५०%, सडक कालोपत्रेमा न्यूनतम ४०% र सिँचाईमा न्यूनतम ३०% सह-लगानी गर्ने समुदायलाई **First Come First Service** को आधारमा योजनाहरू सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ **Nature, Culture, Agriculture, Infrastructure** को अन्तरसम्बन्धलाई ख्याल गरी दिगो पूर्वाधार विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ नगर ग्रामिण र सहरी क्षेत्रको दिगो र सन्तुलित विकासको लागि नगरपालिकाका योजनाहरूलाई सहरी विकास लक्षित योजना र ग्रामिण विकास लक्षित योजनामा वर्गीकरण गरी अगाडी बढाइनेछ।
- ❖ निर्मित सरकारी तथा सार्वजनिक पूर्वाधारहरूको नियमित मर्मत सम्भार तथा विपद् व्यवस्थापन कार्यको लागि उपभोक्ता समिति तथा लाभग्राही समूहबाट सञ्चालन गरीने विकास योजनाबाट मर्मत संभार र विपद् व्यवस्थापन कोषमा २/२ प्रतिशतका दरले रकम जम्मा गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ सडकको दाया बायाँ हरियाली प्रवर्द्धन गरी हरित शहरको रूपमा विकास गर्न सडकको **Right of Way** भित्र वृक्षारोपण र सोको संरक्षण गर्न टोल विकास संस्थाको परिचालन गरिनेछ।
- ❖ भू-क्षय तथा बाढी पहिरोको जोखिम रहेको क्षेत्रमा सडक निर्माण र स्तरोन्नति गर्दा लागत अनुमानको ५ प्रतिशत रकम वायो ईन्जिनियरिङ कार्यमा खर्च गरिनेछ।
- ❖ नगरपालिकाको रिङ्गरोड र बसपार्क पूर्णता दिई सञ्चालनमा ल्याइनेछ।
- ❖ नगर भित्र सार्वजनिक स्थलहरूमा खुल्ला व्यायामशाला, प्रतिकालय, सार्वजनिक धारा तथा सार्वजनिक शौचालय निर्माण कार्य बालमैत्री अवधारणामा आधारित बनाइनेछ।
- ❖ पालुडटार हवाईमैदानको स्तरउन्नति गरी संचालनमा ल्याउन संघीय सरकार संग आवश्यक समन्वय गरिनेछ।
- ❖ नगर भित्र सुविधा सम्पन्न सभाहल सञ्चालनमा ल्याइनेछ।
- ❖ सडक क्षेत्रले ओगटेको जमिन प्रचलित कानुन अनुसार सडकको प्राथमिकरण गरी लगत कट्टा गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ संघ र प्रदेशबाट संचालन गरीने योजनाहरूको अभिलेख राखिनेछ।
- ❖ भौतिक पूर्वाधार तर्फ कार्यन्वयन हुने सबै योजनाहरूको गुणस्तर परिक्षणका लागि ल्याव संचालन गरिनेछ।

४) सहरी विकास तथा भवन निर्माण

- ❖ सामुदायिक तथा सरकारी भवनहरूको निर्माण तथा मर्मतसम्भार भवन नीति, निर्देशिका, ऐन/ नियमावली, भवन नियमावली, भवन मापदण्ड अनुसार गरिनेछ।
- ❖ निजी घर, सार्वजनिक भवन तथा संयुक्त आवास निर्माण गर्दा आवास नीति/ऐन/निर्देशिका/ संयुक्त आवास ऐन/ नियमावली अनिवार्य पालना गरिनेछ।
- ❖ बहुप्रकोपीय जोखिम सम्भावित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी नक्शांकन गर्नुका साथै जोखिम संवेदनशीलताको आधारमा घर तथा वस्तीलाई उपयुक्त सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गरिनेछ।

५) उर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई:

- ❖ संघीय सरकारको सहकार्य र समन्वयमा पूर्ण उज्यालो पालुडटार नगरपालिका कार्यक्रम अन्तर्गत वितरण प्रणाली नपुगेको स्थानहरूमा सौर्य उर्जा र अन्य वैकल्पिक उर्जाको व्यवस्था मिलाईनेछ।
- ❖ नदी तथा जलाधार क्षेत्रको एकीकृत विकास तथा व्यवस्थापन हुने गरी सिँचाई गुरु योजना निर्माण गरिनेछ।
- ❖ जलवायु परिवर्तन अनुकूल हुने गरी सिँचाई योजनाहरूको विकास एवं विस्तार गर्नुका साथै कटान जोखिमयुक्त नदि किनारामा तटबन्धन निर्माण गरिनेछ।
- ❖ जलस्रोतको दीगोपनाका लागि सबै वडाहरूमा एक वडा एक रिचार्ज पोखरी निर्माण गरिनेछ।
- ❖ जोखिम न्यूनीकरणका लागि प्राविधिक तथा वातवरणिय अध्ययनका आधारमा नदि नियन्त्रण गर्न चेकड्याम निर्माण गरिनेछ।

६) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन :

- ❖ विपद् बाट उत्पन्न हुनसक्ने असहज परिस्थितिको आंकलन गरी जोखिम न्यूनीकरणको लागि नगरपालिकामा **Rapid Response Team (RRT)** को गठन तथा परिचालन गरिनेछ। विपद् पूर्व सूचना (**Early Warning System**) को विकासका लागि सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।
- ❖ मनसुनजन्य विपद्बाट घरवार बिहिन भएका पीडित परिवारको लागि राहत, पुनर्स्थापना र पुनर्वासको व्यवस्था गरिनेछ।
- ❖ सडक निर्माण तथा प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन् कार्य गर्दा प्रारम्भिक वातावरणिय परीक्षण (IEE) गरी वातावरण संरक्षणको लागि उचित उपाय अवलम्बन गरिनेछ।

- ❖ खेतियोग्य जग्गा संरक्षणको लागि बाढी पहिरोबाट कटान रोक्न तटबन्धको व्यवस्था मिलाइनेछ।
- ❖ आगलागी तथा डढेलो रोकथामको लागि सचेतना अभियान सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित समस्यासँग जुध्नको लागि स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गरिनेछ।

७. आन्तरिक आय वृद्धि/कर/ राजस्व परिचालन सम्बन्धि नीति

- ❖ नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पूर्ण करयोग्य व्यक्ति, व्यवसाय, उद्योग, सेवा, घरजग्गा तथा अन्य आयका स्रोतहरूको अद्यावधिक तथ्याङ्क संकलन गरी एकीकृत डिजिटल करदाता अभिलेख प्रणाली विकास गरिनेछ। करको दरभन्दा करको दायरा विस्तारलाई प्राथमिकता दिँदै नयाँ करदाता पहिचान तथा कर प्रशासनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरिनेछ।
- ❖ नदीजन्य निर्माण सामग्री (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, ग्राभेल) तथा खानीजन्य खनिज पदार्थको उत्खनन, संकलन, बिक्री तथा निकासी कार्यलाई प्रचलित कानून, वातावरणीय मापदण्ड तथा स्वीकृत प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) को आधारमा व्यवस्थित गरिनेछ। यस्ता स्रोतबाट प्राप्त हुने राजस्वलाई पारदर्शी, प्रतिस्पर्धात्मक र प्रभावकारी ढंगबाट परिचालन गर्दै प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र दिगो उपयोग सुनिश्चित गरिनेछ।
- ❖ राजस्व संकलन प्रक्रियामा डिजिटल भुक्तानी, विद्युतीय बिलिङ तथा अनलाइन सेवा प्रणालीको प्रयोग विस्तार गरिनेछ। नदीजन्य पदार्थ तथा अन्य राजस्व स्रोतहरूको ढुवानी, बिक्री तथा संकलन प्रक्रियामा निगरानी प्रणाली सुदृढ गरी राजस्व चुहावट नियन्त्रण र वास्तविक राजस्व संकलन सुनिश्चित गरिनेछ।
- ❖ नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका जग्गा, भवन, बजार, व्यावसायिक संरचना, पर्यटन क्षेत्र तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको प्रभावकारी उपयोग गरी अतिरिक्त आयका स्रोतहरू विकास गरिनेछ। कृषि, पर्यटन, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको विस्तारसँगै स्थानीय आर्थिक गतिविधि बढाई राजस्वको आधार फराकिलो बनाइनेछ।
- ❖ करदाता शिक्षा, जनचेतना तथा स्वेच्छिक कर सहभागितालाई प्रोत्साहन गरिनेछ। समयमै कर तिर्ने करदातालाई सम्मान तथा प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। साथै स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र रहेका सम्भावित नयाँ राजस्व स्रोतहरूको अध्ययन गरी आन्तरिक आय वृद्धि तथा वित्तीय आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने दीर्घकालीन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ सामुदायिक वनलाई नियमानुसार करको दयारामा ल्याइनुका साथै एकीकृत कर अभियान गरिनेछ।
- ❖ एक पटको लागि घर नक्सा अभिलेखीकरणको लागि सूचना प्रकाशन गरिनेछ।

७. सुशासन तथा संस्थागत विकास :

- ❖ नगरपालिकाबाट प्रदान गरीने सम्पूर्ण सेवाहरूलाई सरल, सहज, छिटोछरितो तथा प्रविधिमैत्री बनाइनेछ। सेवा प्रवाहमा पारदर्शिता कायम गर्न नागरिक बडापत्रलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ, सेवाको समयसीमा निर्धारण गरी अनुगमन गरीने तथा गुनासो व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुदृढ बनाइनेछ।
- ❖ नागरिकको सुझाव, प्रतिक्रिया तथा सार्वजनिक सुनुवाइमार्फत प्राप्त सुझावलाई नीति निर्माण तथा सेवा सुधारमा उपयोग गरिनेछ। भ्रष्टाचार प्रति शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्दै कार्यकुशलता, पारदर्शिता, मितव्ययिता र जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गरी स्थानीय सरकारको प्रतिष्ठा बढाउने कार्य गरिनेछ।
- ❖ नगरपालिकाको प्रशासनिक तथा प्राविधिक क्षमतालाई सुदृढ बनाउन कर्मचारीहरूको नियमित तालिम, क्षमता विकास, नेतृत्व विकास तथा कार्यसम्पादनमा आधारित मूल्याङ्कन प्रणाली लागू गरिनेछ। कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिबीच समन्वय र सहकार्यलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ।
- ❖ नगरपालिकाको खरिद प्रक्रियालाई पारदर्शी एवम् व्यवस्थित गर्न खरिद योजना तयार गरी सोही बमोजिम मात्र खरिद कारवाही गरिनेछ।
- ❖ सेवाग्राही बहिर्गमन अभिमत सङ्कलन (Exit Pole), सेवाग्राही पृष्ठपोषण सङ्कलन, वा सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्भेक्षण गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिनेछ। सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ को प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।
- ❖ नगरपालिकाको प्रशासनीक, वित्तीय तथा विकाससम्बन्धी कार्यहरूलाई क्रमशः डिजिटल प्रणालीमा आबद्ध गर्दै विद्युतीय शासन (E-Governance) लाई विस्तार गरिनेछ। अनलाइन सेवा, विद्युतीय अभिलेख व्यवस्थापन, डिजिटल भुक्तानी प्रणाली तथा सूचना प्रविधिमा आधारित अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गरी सेवाको गुणस्तर र पहुँच वृद्धि गरिनेछ।
- ❖ सार्वजनिक स्रोत, साधन र बजेटको अधिकतम सदुपयोग सुनिश्चित गर्न वित्तीय अनुशासन, मितव्ययिता तथा नतिजामूलक खर्च प्रणालीलाई प्राथमिकता दिइनेछ। आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउँदै नियमित लेखापरीक्षण, बेरुजु फछ्यौट तथा जोखिम व्यवस्थापनलाई संस्थागत गरिनेछ। भ्रष्टाचार, अनियमितता तथा स्वार्थको द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ।
- ❖ स्थानीय सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र, नागरिक समाज तथा समुदायबीच सहकार्य र साझेदारीलाई सुदृढ गर्दै विकास प्रक्रियामा नागरिक सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ। योजना

तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सरोकारवालाको अर्थपूर्ण सहभागिता अभिवृद्धि गरिनेछ।

- ❖ कार्यसम्पादनमा आधारित मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गरी सुशासन, सेवा प्रवाह तथा विकासका सूचकहरूमा मापनयोग्य उपलब्धि हासिल गर्ने व्यवस्था गरिनेछ।
- ❖ आन्तरिक आम्दानी वृद्धि गर्न नगरपालिकाको कर राजश्वको दायरा फराकिलो बनाउन व्यवसाय कर, विज्ञापन कर, घरबहाल कर लगायतका कर संकलनको प्रभावकारी व्यवस्था मिलाउनुका साथै भूमी कर र सम्पत्ति करमा प्रगतिशिल कर प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ।
- ❖ कर प्रणालीलाई प्रविधियुक्त बनाउन नगरपालिकाको कर, सेवा शुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानालाई डिजिटल प्रणाली मार्फत समेत भुक्तानी गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- ❖ संगठन संरचना, दरबन्दी सिर्जना गर्न **Organization And Management Survey** प्रतिवेदनको आधारमा सङ्गठन संरचना तथा दरबन्दी कायम गरी सोही बमोजिम जनशक्ति व्यवस्थापनको कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ टोल सुधार संस्थाहरूलाई सक्रिय बनाउनुका साथै क्षमता विकास गरी स्थानीय विकास निर्माणका कार्यहरू र सचेतनामुलक कार्यक्रमहरूमा संचालन गरिनेछ।
- ❖ स्थानीय साशन कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन प्रणाली (LGPAS) का सूचकहरूलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।
- ❖ नगर प्रमुखसँग जनप्रतिनिधि र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतसँग कर्मचारी बिचको कार्यसम्पादन सम्झौता गरिनेछ।
- ❖ प्रोजेक्ट बैंक निर्माण गरी अनिवार्य रूपमा लागु गरिनेछ।
- ❖ डिजिटल प्रोफाइल, IMIS , House Numbering, PAMS को पूर्ण कार्यान्वयन गरिनेछ।

द. भूमि व्यवस्थापन

- ❖ सार्वजनिक र सरकारी जग्गा तथा सो जग्गामा निर्मित संरचनाहरूमा बहाल विटौरी कर लगाइनेछ। भूमि बैंकको अवधारणा लागु गरी बाँझो रहेका जमिनहरूलाई भूमि बैंक मार्फत उपयोगमा ल्याउने प्रक्रियाको थालनी गरिनेछ। भूमि बैंकमा जग्गा उपलब्ध नगराउने तर ३ बर्ष भन्दा वढी जग्गा बाँझो राख्ने जग्गाधनीलाई भूमि करमा २५ प्रतिशत जरिवाना लगाइनेछ।
- ❖ पालुडटार नगरपालिकाको सार्वजनिक सम्पतिको अभिलेख सार्वजनिक गर्ने र त्यसको उचित उपयोग संरक्षण तथा संवर्द्धन गर्ने नीति कार्यान्वयन गरिनेछ।
- ❖ नगर क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक, पति, ऐलानी जग्गाहरूको पहिचान गरी हरेक वडामा कम्तिमा एक स्थानमा फलफुल बगैचा निर्माण गर्ने कार्य सुरुवात गरिनेछ।

- ❖ भुमि प्रशासन सेवा नगरपालिका बाट नै संचालनका लागि आवश्यक प्रवन्ध मिलाइनेछ।
- ❖ सार्वजनिक जग्गा संरक्षण अभियानलाई सशक्त बनाई संरक्षित जग्गा उपयोग गर्ने नीति लिइनेछ।

९. सूचना, प्रविधि तथा सञ्चार

- ❖ नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा तथा प्रशासनिक कार्यलाई क्रमशः डिजिटल प्रणालीमा रूपान्तरण गर्दै अनलाइन सेवा, विद्युतीय अभिलेखीकरण (E-Filing) तथा कागजरहित प्रशासनको अवधारणालाई कार्यान्वयन गरिनेछ।
- ❖ नगरपालिका तथा मातहतका वडा कार्यालयहरूमा उच्च गतिको इन्टरनेट, सुरक्षित सर्भर, नेटवर्क प्रणाली तथा आवश्यक सूचना प्रविधि उपकरणहरूको व्यवस्थापन र स्तरोन्नति गरिनेछ।
- ❖ जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, शिक्षक, विद्यार्थी तथा सर्वसाधारण नागरिकको सूचना प्रविधि सम्बन्धी ज्ञान, सीप र दक्षता अभिवृद्धिका लागि नियमित तालिम, अभिमुखीकरण तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ योजना, बजेट, राजस्व, सम्पत्ति व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा, कृषि, शिक्षा तथा स्वास्थ्य लगायतका क्षेत्रका तथ्याङ्कलाई एकीकृत डिजिटल प्रणालीमार्फत व्यवस्थापन गरी तथ्यमा आधारित निर्णय प्रक्रियालाई प्रवर्द्धन गरिनेछ।
- ❖ सूचना प्रविधिमा आधारित नवप्रवर्तनलाई प्रोत्साहन गर्दै साइबर सुरक्षा सुदृढीकरण, डिजिटल डेटा संरक्षण तथा स्मार्ट नगर अवधारणा अनुरूप प्रविधिमैत्री सेवा र प्रणालीहरूको विकास एवं विस्तार गरिनेछ।

१०. न्यायिक क्षेत्र

- ❖ न्यायिक समितिको काम कारवाहीलाई मेलमिलापको सिद्धान्तको आधारमा विवाद समाधान गर्न न्यायिक प्रक्रियालाई छिटो छरितो र प्रभावकारी बनाइनेछ। नगरपालिकाका सबै वडामा रहेका मेलमिलाप केन्द्रलाई थप व्यवस्थित बनाई मेलमिलापकर्ता मार्फत न्यायिक सेवाको पहुँच विस्तार गरिनेछ।
- ❖ विवाद समाधानमा समयसीमा निर्धारण गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ। महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी जनजाति, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको न्यायमा पहुँचलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

- ❖ लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा तथा बाल अधिकार सम्बन्धी विवादहरूलाई संवेदनशीलतापूर्वक सम्बोधन गरिनेछ।
- ❖ निःशुल्क कानुनी परामर्श र हिंसा निवारण कोषलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- ❖ समुदायस्तरमा मेलमिलाप संस्कृतिको विकासका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। न्यायिक समितिका पदाधिकारी, कर्मचारी तथा मेलमिलापकर्ताहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि नियमित तालिम सञ्चालन गरिनेछ।
- ❖ विवाद दर्ता, अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन प्रणालीलाई डिजिटल माध्यममा क्रमशः रूपान्तरण गरिनेछ। न्यायिक समितिका अभिलेखहरूको व्यवस्थित व्यवस्थापन गरिनेछ। तथ्याङ्कमा आधारित योजना तथा निर्णय प्रणालीको विकास गरिनेछ।
- ❖ विवाद समाधान, मानव अधिकार प्रवर्धन र न्याय सम्पादनलाई स्वतन्त्र, निष्पक्ष र विश्वासनीय बनाउन विद्यालय, समुदाय तथा नागरिक समाजसँग समन्वय गरी कानुनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। बालविवाह, बाल यौन दुर्व्यवहार, घरेलु हिंसा, लागुऔषध दुर्व्यसनी, साइबर अपराध तथा लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध सचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ।
- ❖ निगरानी, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गरिनेछ। (मेलमिलाप केन्द्रको निगरानी, विवाद निरूपणको कार्यान्वयन, त्रैमासिक समिक्षा, नागरिक सन्तुष्टी सर्वेक्षण, सेवा गुणस्तर सुधारको लागि पृष्ठपोषण संकलन)
- ❖ मेलमिलापकर्ताहरूलाई प्रोत्साहन गर्नका लागि उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने मेलमिलापकर्ता तथा सरोकारवालाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- ❖ न्यायिक समितिले गरेको मिलापत्र र निर्णयहरू पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गराउन प्रतिबन्धात्मक, प्रोत्साहनमुलक र संस्थगत तथा समन्वयकारी नीति लिइनेछ।
- ❖ जिल्ला अदालत, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, नेपाल प्रहरी, सरकारी वकिल कार्यालय तथा अन्य सरोकारवाला निकायसँगको समन्वय र सहकार्यलाई सुदृढ गरिनेछ। नागरिक समाज, सामुदायिक संस्थाहरू तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी न्यायिक सेवाको प्रभावकारिता बढाइनेछ।

सम्पूर्ण नगर सभा सदस्यज्यूहरू,

विगत चार वर्षको कार्यकाललाई समीक्षा गर्दा सीमित स्रोत, आर्थिक सङ्कुचन, सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा निरन्तर कटौती, बढ्दो महँगी, बेरोजगारी तथा विकास निर्माणमा देखा परेका विविध चुनौतीहरूको बाबजुद पनि हामी जनतासमक्ष व्यक्त गरेका प्रतिबद्धताबाट विचलित भएका छैनौं। हामीले विकासलाई भौतिक संरचना निर्माणमा सीमित नराखी कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सडक, सामाजिक सुरक्षा, महिला तथा युवा सशक्तिकरण, उत्पादन र रोजगारीसँग जोडेर अगाडि बढाउने प्रयास गरेका छौं।

यस अवधिमा कृषिमा आधारित आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र निर्माण, स्थानीय उत्पादनको प्रवर्द्धन, पूर्वाधार विकास, सामाजिक समावेशिता तथा जनसहभागितामूलक शासन प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन महत्वपूर्ण प्रयासहरू भएका छन्। शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रलाई क्रमशः गुणस्तरीय बनाउने, ग्रामीण बस्तीहरूलाई सडक सञ्जालसँग जोड्ने, विपन्न तथा सीमान्तकृत समुदायको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने तथा स्थानीय स्तरमै रोजगारी सिर्जना गर्ने दिशामा उल्लेखनीय कार्यहरू सम्पन्न भएका छन्। यद्यपि, हामी आत्मसन्तुष्ट हुने अवस्थामा छैनौं। जनताको आकांक्षा अझ ठूलो छ, आवश्यकता अझ व्यापक छन् र परिवर्तनको चाहना अझ गहिरो छ। अझै पनि बेरोजगारी, युवाको वैदेशिक पलायन, उत्पादन क्षेत्रमा आएको सङ्कुचन, सामाजिक असमानता तथा सिमित आर्थिक स्रोतजस्ता चुनौतिहरू विद्यमान छन्। यस्ता चुनौतिका बीच पनि हामी निराशाको राजनीति होइन, आशा, श्रम, उत्पादन र परिवर्तनको राजनीति अगाडि बढाउने दृढ संकल्पका साथ उभिएका छौं।

हामी विश्वास गर्दछौं, समाजवादको आधार नाराले निर्माण हुँदैन, त्यसका लागि उत्पादनमुखी अर्थतन्त्र, सामाजिक न्याय, श्रमको सम्मान, सुशासन र जनसहभागितामा आधारित विकास प्रणाली आवश्यक पर्दछ। त्यसैले अबको हाम्रो अभियान आत्मनिर्भर कृषि, स्थानीय उद्यम, सहकारी प्रवर्द्धन, पारदर्शी प्रशासन, सामाजिक न्याय र जनमुखी विकासलाई केन्द्रमा राखेर अघि बढ्नेछ।

स्थानीय सरकार संस्थागत भए सँगै जनताको ठूलो आशा र अपेक्षा स्थानीय सरकार प्रति रहेको समयमा हामीलाई प्राप्त महत्वपूर्ण जिम्मेवारी पालुडटारका जनताको आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक विकासको आकाङ्क्षा पुरा गरी समृद्ध नगर बनाउन संस्थागत सामर्थ्यले भ्याए सम्म स्थानीय सरकार अनवरत रूपमा प्रतिबद्ध रहेको समेत जानकारी गर्दछु।

विगत वर्षहरूका नीति तथा कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयनमा यहाँहरूको साथ, समर्थन सहयोगको उच्च प्रशंसा गर्दै आगामी दिनहरूमा पनि अझै बढी सार्थक र समालोचनात्मक सहयात्राका लागि म विश्वस्त छु।

अन्त्यमा पालुडटारको विकासमा योगदान पुऱ्याउने नगरसभा सदस्यज्यूहरू, स्थानीय राजनीतिक दलहरू, निजी क्षेत्र, सहकारी क्षेत्रहरू प्रति आभार प्रकट गर्दछु। आ-आफ्नो क्षेत्रबाट महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नु हुने राष्ट्र सेवक कर्मचारी, नागरिक समाज, बुद्धिजिवी, पत्रकार/सञ्चारकर्मी तथा आम नगरवासीलाई कृतज्ञता सहित हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

न्यायो अभिवादन सहित धन्यवाद !